

Sygn. akt IV KK 100/22

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 11 maja 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Zbigniew Puskarski (przewodniczący)

SSN Włodzimierz Wróbel

SSN Andrzej Stępka (sprawozdawca)

Protokolant Olga Tyburc - Żelazek

po rozpoznaniu na posiedzeniu w dniu 11 maja 2022 r. w trybie art. 535 § 5 k.p.k.,
sprawy A. G.

skazanego z art. 158 § 1 k.k. i inne,

wskutek kasacji Prokuratora Generalnego wniesionej na korzyść skazanego
od prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w R. z dnia 10 listopada
2020 r., sygn. akt II K [...],

**uchyla zaskarżony wyrok i na podstawie art. 17 § 1 pkt 2 k.p.k.
umarza postępowanie karne wobec A. G., a kosztami
postępowania w sprawie obciąża Skarb Państwa.**

UZASADNIENIE

Sąd Rejonowy w R. wyrokiem z dnia 10 listopada 2020 r., sygn. akt II K [...], uznał A. G. za winnego tego, że w dniu 18 stycznia 2018 r. w R. przy ul. M., działając wspólnie i w porozumieniu z ustaloną osobą oraz inną ustaloną osobą nieletnią, poprzez zadawanie uderzeń rękami i nogami po ciele pokrzywdzonego D. S., pobił

tego pokrzywdzonego, narażając go zarówno na bezpośrednie niebezpieczeństwo nastąpienia skutku określonego w art. 157 § 1 k.k., a przemoc tę stosował w celu zmuszenia pokrzywdzonego D. S. do wypowiadania określonych słów dotyczących drużyny piłkarskiej, przy czym czynu tego dopuścił się działając publicznie, z oczywiście błahego powodu, okazując przez to rażące lekceważenie porządku prawnego, tj. czynu z art. 158 § 1 k.k. i art. 191 § 1 k.k. w zw. z art. 57a § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. - i za to na podstawie art. 158 § 1 k.k. w zw. z art. 57a § 1 k.k. i art. 11 § 3 k.k., wymierzył mu karę roku pozbawienia wolności. Nadto, w oparciu o przepis art. 41a § 1 i § 4 k.k. Sąd orzekł wobec oskarżonego na okres 4 lat zakaz zbliżania się na odległość mniejszą niż 50 metrów do pokrzywdzonego D. S. oraz zakaz kontaktowania się z pokrzywdzonym w jakikolwiek sposób. Na podstawie art. 46 § 2 k.k. w zw. z art. 57a § 2 k.k. zasądził od oskarżonego (solidarnie ze współoskarżonym w tym postępowaniu – M. N.) na rzecz pokrzywdzonego D. S. nawiązkę w kwocie 1.000 zł. Zwolnił również oskarżonego od ponoszenia kosztów postępowania, obciążając nimi Skarb Państwa.

Powyższy wyrok w części dotyczącej oskarżonego A. G. uprawomocnił się bez zaskarżenia w dniu 18 listopada 2020 r.

Kasację od tego wyroku wniósł na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. na korzyść skazanego Prokurator Generalny, który na zasadzie art. 523 § 1 k.p.k., art. 526 § 1 k.p.k. i art. 537 § 1 i 2 k.p.k. zarzucił rażące i mające istotny wpływ na treść wyroku naruszenie przepisów prawa, a to art. 10 § 1 i 2 k.k. w zw. z art. 1 § 1 pkt 2 i art. 5 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (Dz. U. z 2018 r., poz. 969 j.t.) oraz art. 13 (w brzmieniu obowiązującym przed dniem 2 stycznia 2014 r.) w zw. z art. 18 § 1 pkt 2 tej ustawy i art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 30 sierpnia 2013 r. o zmianie ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich i innych ustaw (Dz. U. z 2013 r., poz. 1165), poprzez skazanie oskarżonego A. G. za czyn z art. 158 § 1 k.k. i art. 191 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. w zw. z art. 57a § 1 k.k. i wymierzenie mu bez nadzwyczajnego złagodzenia kary roku pozbawienia wolności oraz orzeczenie środka kompensacyjnego, pomimo tego, że oskarżony w chwili popełnienia zarzucanego mu czynu nie ukończył 17 roku życia, a przypisany mu występki nie należy do katalogu przestępstw enumeratywnie wymienionych w art. 10 § 2 k.k., co umożliwiłoby poniesienie przez oskarżonego odpowiedzialności

karnej na zasadach określonych w Kodeksie karnym, i jednocześnie brak było w dacie orzekania przez Sąd Rejonowy w R.– z uwagi na uchylenie z dniem 2 stycznia 2014 r. mocą ustawy z dnia 30 sierpnia 2013 r. o zmianie ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich oraz niektórych innych ustaw, art. 13 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich oraz niespełnienie warunków wskazanych w art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 30 sierpnia 2013 r. o zmianie ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich i innych ustaw – unormowań umożliwiających w oparciu o przepisy ustawy Kodeks karny, ukaranie A. G. jako osoby dorosłej po ukończeniu przez niego 18 lat w momencie wszczęcia postępowania *in personam* oraz 19 lat w dacie orzekania za czyn, który popełnił jako nieletni.

Formułując powyższy zarzut Prokurator Generalny wniósł o uchylenie zaskarżonego kasacją wyroku Sądu Rejonowego w R. i umorzenie postępowania w sprawie na podstawie art. 17 § 1 pkt 2 k.p.k.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Kasacja okazała się zasadna i to w sposób oczywisty, co uzasadniało jej rozpoznanie na posiedzeniu bez udziału stron w trybie art. 535 § 5 k.p.k.

Należy zauważyć, że z przepisu art. 10 § 1 k.k. wynika, iż na zasadach określonych w Kodeksie karnym odpowiada ten, kto popełnia czyn zabroniony po ukończeniu 17 lat. Z kolei na podstawie art. 10 § 2 k.k. nieletni może odpowiadać na zasadach określonych w tym kodeksie, jeśli po ukończeniu 15 lat dopuszcza się jednego z czynów zabronionych wymienionych enumeratywnie w tym przepisie, a określonych w art. 134, art. 148 § 1, 2 lub 3, art. 156 § 1 lub 3, art. 163 § 1 lub 3, art. 166, art. 173 § 1 lub 3, art. 197 § 3 lub 4, art. 223 § 2, art. 252 § 1 lub 2 oraz w art. 280, jeżeli okoliczności sprawy oraz stopień rozwoju sprawcy, jego właściwości i warunki osobiste za tym przemawiają, a w szczególności, jeżeli poprzednio stosowane środki wychowawcze lub poprawcze okazały się bezskuteczne.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego utrwalony jest pogląd, że osądzenie i skazanie nieletniego oskarżonego jak osoby dorosłej za czyn nienależący do katalogu przestępstw z art. 10 § 2 k.k., a więc wyrok traktujący nieletniego sprawcę jak osobę „dorosłą” w rozumieniu art. 10 § 1 k.k., w rażący sposób narusza art. 10 § 1 k.k. oraz art. 1 § 1 pkt 2 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w

sprawach nieletnich (dalej jako u.p.n. uwaga SN), jeśli sprawcy wymierzono karę przewidzianą w Kodeksie karnym, bowiem za taki czyn powinien on odpowiadać na podstawie regulacji przewidzianych w ustawie o postępowaniu w sprawach nieletnich (*por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia: 25 marca 2009 r., V KK 23/09, LEX nr 491149; 9 marca 2009 r., II KK 32/09, LEX nr 491308; 7 kwietnia 2006 r., III KK 33/06, LEX nr 610608*).

Z dokumentów zawartych w aktach niniejszej sprawy wynika wprost, że A. G. urodził się [...] 2001 r. (numer Pesel, dane wynikające z protokołu przesłuchania podejrzanego - k. 89, informacja o osobie z Krajowego Rejestru Karnego - k. 101, 189-191, dane zawarte w akcie oskarżenia - k. 99v). Czyn przypisany zaskarżonym wyrokiem oskarżony popełnił w dniu 18 stycznia 2018 r. Porównanie obu dat prowadzi do wniosku, że w chwili popełnienia zarzuconego, a następnie przypisanego A. G. przestępstwa wyczerpującego ustawowe znamiona występku z art. 158 § 1 k.k. i art. 191 § 1 k.k., oskarżony miał ukończone 16 lat, 10 miesięcy i 14 dni. Nie mógł więc odpowiadać w tym postępowaniu jako osoba dorosła na zasadach określonych w Kodeksie karnym. Zaznaczyć przy tym należy, że również nie mógł mieć zastosowanie wobec niego tryb przewidziany w art. 10 § 2 k.k., albowiem czyn przypisany oskarżonemu nie należał do kategorii przestępstw wymienionych w tym przepisie. W tej sytuacji na Sądzie Rejonowym w R. ciążył obowiązek rozważenia, czy wobec oskarżonego A. G. należało zastosować przepisy ustawy z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich, zgodnie z normą wyrażoną w art. 1 § 1 pkt 2 tej ustawy.

Jak stanowi przepis art. 18 § 1 pkt 2 u.p.n., przeciwko nieletniemu, który dopuścił się czynu karalnego, o którym mowa w art. 1 § 2 pkt 2 lit. a tej ustawy, tj. przestępstwa lub przestępstwa skarbowego i postępowanie przeciwko temu nieletniemu wszczęto po ukończeniu przez niego 18 lat, sądem właściwym do rozpoznania sprawy jest sąd właściwy według przepisów Kodeksu postępowania karnego. W orzecznictwie Sądu Najwyższego podnosi się, że przepis ten ma charakter jedynie normy procesowej, wskazującej na właściwość sądu rozstrzygającego sprawę, natomiast podstawę prawną rozstrzygnięć o możliwej do orzeczenia wobec takiego sprawcy karze przewidzianej w Kodeksie karnym (a nie - środku wychowawczym, poprawczym czy innym środku przewidzianym w ustawie o

postępowaniu w sprawach nieletnich czy Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym), stanowi unormowanie art. 13 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich. Innymi słowy, art. 18 § 1 pkt 2 u.p.n. nie pozbawia sprawcy czynu zabronionego statusu nieletniego w postępowaniu, które - po spełnieniu określonych w tym przepisie warunków - będzie się toczyło przed sądem właściwym według przepisów k.p.k. (*por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia: 21 września 2011 r., sygn. III KK 234/11, LEX nr 1044026; 3 września 2015 r., sygn. V KK 249/15, LEX nr 1784536*).

Przepis art. 13 u.p.n. przewidywał wobec nieletniego, który dopuścił się przestępstwa - ale w chwili orzekania ukończył lat 18 i zachodziły podstawy do orzeczenia umieszczenia w zakładzie poprawczym - możliwość wymierzenia kary, gdyby sąd uznał, iż stosowanie środków poprawczych nie byłoby już celowe. W takim przypadku, wydając wyrok skazujący, sąd zobligowany był zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary. Przepis ten jednak został uchylony z dniem 2 stycznia 2014 r. z mocy ustawy z dnia 30 sierpnia 2013 r. o zmianie ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2013 r., poz. 1165 - dalej jako ustawa zmieniająca – uwaga SN). Natomiast zgodnie z art. 4 ust. 1 tej ustawy, do postępowań w sprawach nieletnich wszczętych i niezakończonych przed dniem wejścia w życie ustawy zmieniającej (z wyłączeniem postępowań wykonawczych), winny być stosowane przepisy dotychczasowe. Reguła ta jednak nie ma zastosowania w niniejszej sprawie, skoro czyn A. G. został popełniony już po wejściu w życie przepisów w/w ustawy (w dniu 18 stycznia 2018 r.), zaś postępowanie sądowe prawomocnie zakończono w dniu 10 listopada 2020 r.

Należy więc zauważyć, że po uchyleniu art. 13 u.p.n. nie ma podstawy prawnej do pociągnięcia do odpowiedzialności i karania według reguł wynikających z Kodeksu karnego osoby dorosłej za czyny karalne popełnione w okresie nieletniości, o ile nie wyczerpują one znamion przestępstw wymienionych w art. 10 § 2 k.k. Jak już wskazano wcześniej, takiej podstawy nie daje regulacja zawarta w art. 18 § 1 pkt 2 u.p.n., która określa co prawda właściwość sądu w takiej kategorii spraw, jednak pozbawiona normy materialnoprawnej, *de facto* stała się normą pustą (*por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 grudnia 2021 r., V KK 588/21, LEX*

nr 3324507; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 8 listopada 2018 r., II KK 384/18, LEX nr 2575531).

Słusznie stwierdza skarżący, że Sąd Rejonowy w R. nie był uprawniony do orzeczenia wobec oskarżonego A. G. kary oraz środka kompensacyjnego w oparciu o przepisy prawa karnego materialnego. Zastosowanie wobec niego znajdowały wówczas przepisy materialnoprawne określone w ustawie z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich, zgodnie z którymi wobec nieletniego mogą być stosowane środki wychowawcze oraz środek poprawczy w postaci umieszczenia w zakładzie poprawczym. Podsumowując te uwagi trzeba stwierdzić, że z przyczyn wskazanych powyżej brak było unormowań prawnych umożliwiających ukaranie A. G. w oparciu o przepisy Kodeksu karnego jako osoby dorosłej po ukończeniu przez niego 18 lat w momencie wszczęcia postępowania *in personam* oraz 19 lat w dacie orzekania za czyn, który popełnił jako nieletni. W rezultacie, w obecnie obowiązującym stanie prawnym brak jest przepisu umożliwiającego ściganie A. G. za czyn, który popełnił jako nieletni.

Skoro jednak Sąd Rejonowy skazał A. G. za w/w czyn i wymierzył mu karę w rozmiarze roku pozbawienia wolności (bez nadzwyczajnego złagodzenia) i orzekł środek kompensacyjny, mimo, że sprawca w chwili popełnienia zarzucanego mu czynu nie ukończył 17 roku życia, a przypisany mu występki nie należy do katalogu przestępstw enumeratywnie wymienionych w art. 10 § 2 k.k., doszło do rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia przepisów art. 10 § 1 i 2 k.k. w zw. z art. 1 § 1 pkt 2 i art. 5 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich,

W tej sytuacji Sąd Najwyższy uwzględniając kasację Prokuratora Generalnego wniesioną na korzyść skazanego, na mocy art. 537 § 2 k.p.k. uchylił zaskarżony wyrok Sądu Rejonowego w R. i umorzył postępowanie w sprawie na podstawie art. 17 § 1 pkt 2 k.p.k. O kosztach procesu w sprawie orzeczono na podstawie art. 632 ust. 2 k.p.k. i art. 638 k.p.k.